

Andrzej Kopiczko

Jan Paweł II w Olsztynie w 1991 r. – przygotowania do papieskiej pielgrzymki, przebieg, przesłanie oraz relacje lokalnych mediów

Po II wojnie światowej w diecezji warmińskiej zaszły duże zmiany. Przede wszystkim wskutek decyzji politycznych administrację przejęli księża narodowości polskiej. Pierwszym administratorem diecezji został 15 sierpnia 1945 r. ks. Teodor Bensch, kapłan archidiecezji poznańskiej. To on otwierał poczet rządców diecezji, którzy przybywali z terenów historycznie polskich. Jedynie w latach 1951–1953 wikariuszem kapitulnym był autochton ks. Wojciech Zink. Należy też wspomnieć o prawie całkowitej wymianie ludnościowej, nowych stosunkach wyznaniowych, a także problemach związanych z pozyskiwaniem świątyń poewangelickich dla osiedlających się katolików. Wytworzyła się również nowa mozaika kulturowa, którą stworzyli przybywająca na Warmię i Mazury przesiedleńcy z Wileńszczyzny, Wołynia i Polesia oraz terenów położonych bliżej – przede wszystkim z Kurpiów. W pejzaż kulturowy regionu wpisały się cerkwie greckokatolickie i prawosławne, kaplice i obrazy Matki Boskiej Ostrobramskiej czy zwyczaje wileńskie (m.in. Kaziuki)¹.

¹ Szerzej na ten temat zob. A. Kopiczko, *Różnorodność kulturowa Warmii i Mazur po II wojnie światowej*, [w:] *Regionalizm w Kościele, Kościół w regionie. Materiały II Ogólnopolskiego Zjazdu Księży Regionalistów*, Giętrzwald 24–26 września 1999 r., Ciechanów 2001, s. 108–118.

Zmiany te spowodowały, że większą rolę niż przed II wojną światową zaczął odgrywać Kościół katolicki. Oczywiście, należy pamiętać, że na samej Warmii we wcześniejszym okresie przywiązanie do wiary katolickiej było jeszcze mocniejsze, ale biorąc od uwagę cały region dawnych ewangelickich Prus Wschodnich sytuacja wyglądała nieco inaczej. Nic zatem dziwnego, że w nowej rzeczywistości politycznej przywiązanie do tradycyjnych form pobożności oraz do hierarchii kościelnej i samego papieża było bardzo duże. Wyrażało się to w akceptowaniu nauczania moralnego i społecznego oraz okolicznościowych modlitwach. Jeszcze większego znaczenia nabrało papieństwo po wyborze na namiestnika Chrystusowego Jana Pawła II. Na masową skalę stały się popularne pielgrzymki i wycieczki do Watykanu, zawieszanie wizerunków Ojca Świętego w domach. Na Warmii wybór Karola Wojtyły nabrał jeszcze większego znaczenia, ponieważ w XV w. nowo mianowany biskup warmiński Eneaszy Sylwiusz Piccolomini został 19 sierpnia 1458 r. papieżem i przybrał imię Pius II². Jest zatem zrozumiałe, że odczuwano silne pragnienie, by diecezję warmińską odwiedził papież Polak.

Było to niemożliwe w okresie Polski Ludowej, nawet gdy na tronie Piotrowym zasiadł Jan Paweł II. Miejscowe władze partyjno-państwowe alergicznie reagowały na wszelkie nowe inicjatywy kościelne. Wystarczy tylko przypomnieć, że budowę nowego gmachu seminarium duchownego po przeszło trzydziestu latach starań można było rozpocząć dopiero w 1988 r. To samo dotyczyło wznoszenia nowych, tak potrzebnych świątyń czy zatwierdzania stowarzyszeń religijnych. Zatem gdy Jan Paweł II przybywał do Polski w 1979, 1983 i 1987 r., trudno było nawet pomyśleć, że odwiedzi także Olsztyn, mimo pewnej nadziei, ponieważ – jak wiemy – wcześniej bardzo często bywał na Warmii i Mazurach – najpierw jako ksiądz i duszpasterz akademicki, potem arcybiskup i kardynał. W grudniu 1987 r., w związku z wizytą *ad limina Apostolorum*, przebywał w Rzymie biskup Edmund Piszcz, który podczas spotkania z papieżem 19 grudnia powiedział: „Warmia bardzo pragnie wizyty papieskiej”, a Jan Paweł II żywo miał odpowiedzieć: „Ja też chcę”³. To chyba pierwsze oficjalne wypowiedzi na ten temat, choć można domniemywać, że takie pragnienie

² J. Kopiec, *Pius II*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. XV, red. nac. E. Gigilewicz, Lublin 2011, kol. 744–755.

³ J. Wojtkowski, *Karol Wojtyła na Warmii i Mazurach*, „Studia Warmińskie” [dalej: „SW”], 1991, t. 28, s. 45.

było wyrażane przez biskupów warmińskich już wcześniej, przy okazji układania programów pielgrzymek papieskich do Polski.

Okazało się, że słowa papieża z grudnia 1987 r. szybko zaczęły się konkretyzować. Wizyta Ojca Świętego w diecezji warmińskiej została odnotowana w „Pro memoria” z 18 maja 1989 r. Kościół w Polsce chciał wówczas zaprosić papieża w związku z dokonującymi się przemianami społeczno-politycznymi⁴. Biskup pomocniczy diecezji warmińskiej Wojciech Ziembka zapisał w prywatnych notatkach, że miejscem spotkania wiernych diecezji warmińskiej z Janem Pawłem II mógłby być stadion. Dodał też, że papież chciałby odwiedzić Stoczek Warmiński – miejsce odosobnienia prymasa Stefana Wyszyńskiego. W związku z tym pojawiła się sugestia, by tam zorganizować ogólnopolskie spotkanie z wiernymi obrządku wschodniego⁵. Trzeba przy tym pamiętać, że w 1989 r. z prośbami o odwiedzenie swoich diecezji zwrócili się do Ojca Świętego także inni biskupi, w tym biskup białostocki Edward Kisiel⁶.

Rozmowy na temat organizacji czwartej pielgrzymki papieża zaczęto prowadzić w pierwszej połowie 1990 r., m.in. podczas 239. Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski⁷. W marcu Prezydium Konferencji Episkopatu Polski skierowało oficjalne pismo do Jana Pawła II, serdecznie zapraszając go do kolejnych odwiedzin ojczyzny i proponując jako termin pierwszą połowę czerwca 1991 r. Nadmieniono w nim, że będzie to okazja zobaczenia innej Polski, która „rodzi się wysiłkiem całego pluralistycznego społeczeństwa”⁸. Równocześnie prośbę do papieża o odwiedziny skierowały najwyższe władze Rzeczypospolitej Polskiej. Pismo podpisali m.in. prezydent RP Wojciech Jaruzelski i premier Tadeusz Mazowiecki⁹. Wspomniano w nim trzy wcześniejsze pielgrzymki i zapewniono: „Wykonujemy wielką pracę nad takimi przeobrażeniami w naszej Ojczyźnie, które

---

⁴ Biskupi podjęli ten temat w piśmie z 12 V 1989 r. i w czasie rozmowy z papieżem 1 XI 1989 r. w dniu kanonizacji bł. Brata Alberta. – Obydwa pisma publikuje P. Raina, *Wizyty Apostolskie Jana Pawła II w Polsce. Rozmowy przygotowawcze Watykan–PRL–Episkopat*, Warszawa 1997, s. 296.

⁵ Archiwum Akt Nowych Archidiecezji Warmińskiej [dalej: AAWO-N], A II 8/7.

⁶ M. Kietliński, *Święty był wśród nas. Białostocka pielgrzymka Jana Pawła II 05.06.1991 r.*, Białystok 2016, s. 7.

⁷ „Warmińskie Wiadomości Diecezjalne” [dalej: „WWD”] 1990, nr 2, Komunikat z 239 Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski, s. 48. Mówiono o tym także podczas 240. Konferencji Plenarnej, tamże, s. 52.

⁸ Pismo prezydium Konfederacji Episkopatu Polski do Jana Pawła II. Marzec 1990, [w:] P. Raina, *Wizyty Apostolskie Jana Pawła II w Polsce*, s. 296.

⁹ Obydwa pisma publikuje P. Raina, *Wizyty Apostolskie Jana Pawła II w Polsce*, s. 296–298.

odpowiedziałyby na nowy ład społeczny, gospodarczy i polityczny, tworzymy państwo oparte na ładzie prawnym i na wartościach, po które sięgamy do naszej historii. [...]

Wizyta Waszej Świątobliwości przyniosłaby wszystkim pokrzepienie i umocnienie, a wątpiących podniosłaby na duchu”¹⁰.

W komunikacie z 241. Konferencji Plenarnej Episkopatu Polski z 15 i 16 czerwca 1990 r. zamieszczono już informację o programie czwartej pielgrzymki Ojca Świętego do Ojczyzny w czerwcu 1991 r. i wymieniono miasta, które miał odwiedzić. Na szlaku pielgrzymim odnotowano również Olsztyn (po Białymstoku, a przed Włocławkiem). Dodano, że „będą to chwile wielkiego dziękczynienia Bogu za odzyskaną wolność, a także dni wdzięczności dla Ojca Świętego za Jego przeogromny wkład w przemiany, które dokonały się w Polsce i w Europie Środkowo-Wschodniej”¹¹.

Spotkanie Ogólnopolskiego Komitetu Organizacyjnego IV Pielgrzymki z udziałem księży biskupów diecezjalnych, którzy mieli gościć papieża, odbyło się 26 czerwca 1990 r. w siedzibie Sekretariatu Konferencji Episkopatu Polski. Poruszono wówczas zagadnienia dotyczące hasła i sugestii do homilii. Takie materiały miały być przedłożone papieżowi do 29 września. W ich przygotowanie zaangażował się ówczesny biskup włocławski Henryk Muszyński. Jako temat główny przyjęto słowa: „Prawo Boże – fundament odnowy narodu – *Ecce nova facio omnia* (Ap 21, 5 i 2 Kor. 5, 17). Zamierzano także odwołać się do 200. rocznicy Konstytucji 3 Maja oraz II Synodu Plenarnego. Przypomniano, że „budowanie nowego porządku w naszym kraju, będzie także budowaniem nowego porządku w Europie”. Kanwą rozważań miał być Dekalog. W Olsztynie na temat homilii wybrano przykazanie ósme: „Nie mów fałszywego świadectwa przeciw bliźniemu swemu”. W konspekcie sugestii do homilii dla Ojca Świętego napisano: „Prawda w życiu człowieka i narodu; prawda objawiona a prawdy ludzkie; prawda i prawdomówność jako fundament życia społecznego; państwo w służbie prawdy i człowieka; umiejętność słuchania i otwarcia na prawdę; jedność prawdy i życia – «Ja jestem drogą,

¹⁰ Pismo najwyższych władz państwowych Rzeczypospolitej Polskiej do Jana Pawła II. Marzec 1990, [w:] P. Raina, *Wizyty Apostolskie Jana Pawła II w Polsce*, s. 297–298.

¹¹ „WWD” 1990, nr 3–4, s. 93.

prawdą i życiem» (J 14,6). Prawda i miłość – wzajemne uwarunkowania. Zagrożenia: Kłamstwo w służbie systemów totalitarnych; kłamstwa polityków i manipulacja opinią publiczną przez środki masowego przekazu; kłamstwo w wymiarze życia osobistego¹².

Biskup warmiński Edmund Piszcz 3 lipca 1990 r. przedstawił już na piśmie propozycje odnośnie do wizyty Ojca Świętego w Olsztynie. 6 czerwca 1991 r. o godz. 9.30 papież miał przybyć z Białegostoku. Lądowanie pięciu helikopterów przewidziano wstępnie na stadionie wojskowym przy ul. Warszawskiej. Później papież z osobami towarzyszącymi i przedstawicielami z diecezji warmińskiej, na czele z biskupami, mieli przejechać na główną uroczystość o 10.00 na placu w parku przy stadionie „Stomil”, który mógł pomieścić około 500 tysięcy osób. Jej zakończenie planowano na 12.30 i następnie przejazd papieża z gośćmi do Seminarium Duchownego „Hosianum” w Redykajnach. Tam o 13.00 miał być obiad, a o 15.30 wyjazd do Gietrzwałdu na spotkanie z młodzieżą Warmii, Mazur i Powiśla przy Źródółku (na placu dla ok. 20 tysięcy). O 17.00 przewidywano odjazd do prokatedry św. Jakuba w Olsztynie na spotkanie z kapłanami, siostrami zakonnymi i służbą kościelną. O 18.30 miała być kolacja w seminarium, a po niej poświęcenie i wmurowanie kamienia węgielnego oraz poświęcenie części już wybudowanej. Zakończenie tych uroczystości planowano na 20.00. Kolejnego dnia, czyli w piątek 7 czerwca, przewidziano o 8.00 śniadanie i o 9.00 odlot do Włocławka¹³. Jak się okazało, ten wstępny program uległ później modyfikacjom.

Okres wakacyjny 1990 r. nie sprzyjał dalszym przygotowaniom do wizyty Ojca Świętego, ale zaraz po jego zakończeniu prace zintensyfikowano. 12 września 1990 r. zwołano w Bibliotece Seminaryjnej przy ul. Kopernika 47 sesję organizacyjną, podczas której powołano komitety: honorowy i organizacyjny. Do pierwszego, oprócz biskupa ordynariusza Edmunda Piszcz zaproszono także wicemarszałek Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej Teresę Dobielińską-Eliszewską (lekarza z Olsztyna), wojewodów: olsztyńskiego dr. Romana Przedwojskiego, elbląskiego mgr. inż. Zdzisława Olszewskiego i suwalskiego mgr. inż. Franciszka Wasika, a także

¹² AAWO-N, A II 8/17. Podobne sugestie przygotowano dla innych miast.

¹³ AAWO-N, A II 8/2a.

prezydenta Olsztyna mgr. Jerzego Bukowskiego¹⁴. Natomiast w skład komitetu organizacyjnego weszli: biskupi pomocniczy diecezji warmińskiej – bp Julian Wojtkowski, bp Wojciech Ziemia i bp Józef Wysocki oraz 5 księży i 21 osób świeckich, pełniących funkcje kierownicze w instytucjach nauki i kultury, mediach i zakładach pracy. Przewodniczącym został biskup Wojciech Ziemia, a sekretarzem – ks. Edward Wiszowy. W ramach komitetu organizacyjnego utworzono również sekcje, które odpowiadały za konkretne zadania przygotowawcze i logistyczne pielgrzymki (m.in. dekoracje, nagłośnienie, muzykę i śpiew, sanitariaty, łączność etc.)¹⁵.

Podczas zebrania 12 września uwzględniono już zmodyfikowany program wizyty papieskiej. Miała ona rozpocząć się w środę wieczorem, a zakończyć w czwartek wieczorem. Przyjęto także hasło dla diecezji warmińskiej, które zaproponował ks. Edward Michoń: „Ja jestem drogą, prawdą i życiem” (J 14,6)¹⁶. Do tych słów nawiązał biskup warmiński Edmund Piszcz w liście pasterskim na przyjazd Ojca Świętego do Olsztyna. Podał w nim datę, wskazał na doniosłość wydarzenia (pierwsza wizyta papieska w dziejach diecezji) oraz dodał, że „przygotowanie do spotkania z Ojcem Świętym przebiegać powinno na dwojakiem płaszczyźnie: „organizacyjnej oraz duchowej, moralnej”. Poinformował również o powołaniu komitetów honorowego i organizacyjnego, o wydawaniu „Biuletynu Oczekiwania” oraz że papież będzie mieszkać w Seminarium („nie z naszej winy wznosimy je dopiero od ubiegłego roku i to z ogromnym trudem”). Zachęcał, by szesnastego dnia każdego miesiąca (poczynając od października) organizować adoracje Najświętszego Sakramentu. Dalej pisał, że „czas oczekiwania winien być przede wszystkim okresem jakiejś wewnętrznej przemiany w każdym z nas. Jeszcze większej i głębszej przemiany w kierunku dobra, wzajemnej życzliwości, porzucenia niezgody czy nienawiści, w kierunku prawdziwej, ewangelicznej miłości”¹⁷. Nawiązał również do przyjętego hasła pytaniem: „Czy Chrystus jest dla mnie drogą, prawdą i życiem?”¹⁸.

¹⁴Tamże, A II 8/17. W spotkaniu 12 września uczestniczyło 20 osób; „Biuletyn Oczekiwania”, 13 X 1990. Składy Komitetów opublikowano też na łamach czasopisma diecezjalnego. – „WWD” 1990, nr 5, s. 162–164.

¹⁵AAWO-N, A II 8/17; 32.

¹⁶Zgłaszano także inne hasła, ale to uznano za najlepsze. – AAWO-N, A II 8/2a.

¹⁷„WWD” 1990, nr 5, s. 162.

¹⁸„WWD” 1990, nr 5, s. 162; „Kurenda Kurii Biskupiej Warmińskiej w Olsztynie”, 22 IX 1990. List ten miał być odczytany w kościołach 30 września. Posiedzenia zwoływał także Ogólnopolski Komitet Pielgrzymkowy, które-

Kolejnym zadaniem było przygotowanie materiałów informacyjnych o regionie, diecezji, Olsztynie, miejscach spotkań z papieżem, konkatedrze św. Jakuba, szpitalu dziecięcym i służbie zdrowia, ruchach i stowarzyszeniach religijnych, szkolnictwie świeckim i kościelnym¹⁹. W charakterystyce diecezji podano, że przedstawia ona różnorodną mozaikę, gdy chodzi o zamieszkującą te ziemie ludność. Tylko znikomy procent stanowili tam już Warmiacy i Mazurzy. Władza ludowa „potraktowała [ich] bardzo źle, a niekiedy nawet okrutnie”²⁰. Dalej pisano, że przybyła ludność to przede wszystkim osoby z Wileńszczyzny, z Ziemi Kurpiowskiej, z dawnych Kresów (często po latach łagrów i więzień w Rosji), wreszcie Ukraińcy obrządku greckokatolickiego z południa Polski i Łemkowie. Po ich osiedleniu się zaczął się proces kolektywizacji wsi, a Warmia i Mazury stały się terenem rozmaitych „kolektywnych eksperymentów”, które doprowadziły do poczucia tymczasowości. Podkreślono zasługi Kościoła, który przyczynił się do zbudowania nowej tradycji – narodowej i religijnej. Stał się też jedynym czynnikiem integrującym tę ludność (zarówno rzymskokatolicką, jak i obrządku greckokatolickiego). W pierwszych latach zauważalne były antagonizmy między ludnością polską i ukraińską, ale z czasem zanikły. „Dużo dobrego w tej dziedzinie zrobiło prawie roczne nawiedzenie kopii Obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej, który przyjmowały również parafie greckokatolickie”²¹ – pisał Piszcz. Ważną rolę odrywają sanktuaria Maryjne: Gietrzwałd, Stoczek Warmiński i Święta Lipka. Gromadzą one w ciągu roku wielu wiernych, którzy indywidualnie i w licznych pielgrzymkach przychodzą, by uczcić Boga w Jego Matce, prosić o Łaski i oczyścić swe serce z grzechów. Również kapłani odbywają w tych sanktuariach swoje doroczne rekolekcje. Dodano również, że do tych sanktuariów każdego roku przybywają Warmiacy, którzy tu się urodzili i mieszkali, a potem musieli opuścić ojcowiznę i wyjechać do Republiki Federalnej Niemiec. Biskup Piszcz pisał, że nie żywią oni żadnych „uczuć odwetowych”, a wręcz przeciwnie – kontakty są dobre, również z wizytatorem apostołskim dla Warmiaków – księdzem infułatem Johannesem

---

go pracom przewodniczył nuncjusz apostołski abp Józef Kowalczyk oraz sekretarz generalny Episkopatu abp Bronisław Dąbrowski („WWD” 1990, nr 5, s. 157).

¹⁹ AAWO-N, A II 8/17.

²⁰ Tamże.

²¹ Tamże.

Schwalke (urodzonym w Gietrzwałdzie). Zaznaczył, że nie ma w tym regionie przemysłu, a przeważa rolnictwo „mocno zniszczone po rozmaitych socjalistycznych eksperymentach”. Władze polityczne i administracyjne były na tym terenie szczególnie złośliwe i nastawione antykościelnie. Smutną spuścizną po okresie Polski Ludowej jest nadużywanie alkoholu. Wskazał zatem na potrzebę poruszenia kwestii trzeźwości²².

Te wybrane fakty z prezentacji diecezji warmińskiej wskazują na główne problemy, ale też i specyfikę miejsca. Jak się okazało, do niektórych wątków nawiązał papież w swoich przemówieniach. Biskup Julian Wojtkowski przekazał dodatkowo dane statystyczne o diecezji: 1440 tysięcy mieszkańców, 1360 tysięcy katolików łacinników, 60 tysięcy grekokatolików, 635 kapłanów diecezjalnych, 200 zakonników, 396 parafii, 41 dekanatów obrządku łacińskiego i 1 greckiego. W krótkiej charakterystyce diecezji dodał, że ważnym problemem jest odpływ młodzieży ze wsi do miast, a tym samym wyludnienie się wsi, znikanie całych miejscowości z map, postępująca depegeeryzacja Pomorza Wschodniego i wynikająca z tego obniżenie religijności, moralności i kultury itp.²³

22 września 1990 r. biskup pomocniczy Wojciech Ziemia rozesłał do księży opracowania o papieżu, jego encyklikach i innych dokumentach kościelnych oraz przemówieniach papieskich do Polaków, by proboszczowie mogli je wykorzystać. Były już też gotowe materiały informacyjne dla Stolicy Apostolskiej, które dwóch księży miało przetłumaczyć na język włoski²⁴. 3 października zebrał się ponownie komitet organizacyjny. Natomiast 14 listopada do Olsztyna przybył jezuita Roberto Tucci, który odpowiadał za organizację pielgrzymek. Towarzyszyli mu m.in. nuncjusz apostolski arcybiskup Józef Kowalczyk i biskup Alojzy Orszulik, a także wiceminister spraw wewnętrznych, przedstawiciele ochrony watykańskiej i polskiego BOR-u. Wysłannicy zaakceptowali miejsca spotkań z Ojcem Świętym. Wątpliwości budziło jedynie lądowisko wojskowe przy ul. Warszawskiej, które zresztą zostało potem zmienione na lotnisko w Dajtkach²⁵.

---

²² Zob. tamże. Podobne charakterystyki sporządzono dla poszczególnych miejsc, w których miał się zjawić papież Jan Paweł II.

²³ AAWO-N, A II 8/17.

²⁴ Tamże.

²⁵ AAWO-N, A II 8/1 (sprawozdanie z pobytu).

Równocześnie od 13 października każdego miesiąca ukazywał się „Biuletyn Oczekiwania”. Pierwszy numer zawierał treść listu pasterskiego biskupa Edmunda Piszcz, dane dotyczące komitetów honorowego i organizacyjnego oraz o przygotowaniu logistycznym pielgrzymki. W numerze drugim dużo uwagi poświęcono problematyce trzeźwości, ale też np. ks. Alojzy Szorc zamieścił krótki tekst pt. *Stolica Apostolska a Warmia*. W trzecim numerze z 13 grudnia 1980 r. podano program pielgrzymki i trasy przejazdu. W numerze piątym z lutego 1991 r. zawarto informację o zebraniu Komitetu Organizacyjnego 22 stycznia 1991 r. w domu parafialnym przy kościele Chrystusa Odkupiciela Człowieka, a ks. Szorc przedstawił tekst: *Diecezja warmińska bezpośrednio podległa Rzymowi*. W kolejnych numerach zamieszczono wypowiedzi różnych osób na temat oczekiwania na papieża. Ponadto w numerze siódmym biskup Piszcz zaapelował o ofiary na rzecz budowy ołtarza oraz o zgłaszanie się za pośrednictwem proboszczów do Kościelnej Służby Porządkowej mężczyzn w wieku od 20 do 55 lat (potrzebnych było ok. 7 tysięcy osób)²⁶.

Niezwykle ważną i jedyną w swoim rodzaju w tym czasie inicjatywą było nadawanie przez Radio Olsztyn od adwentu 1990 r. w niedziele o 7.30 i powtarzanych w poniedziałki o 13.00 cotygodniowych audycji religijnych „Oczekiwanie”, w których biskup Piszcz dzielił się rozważaniami związanymi z zapowiadzaną pielgrzymką. Jak podano w „Warmińskich Wiadomościach Diecezjalnych”, audycja składała się „z 15-minutowej konferencji ascetycznej biskupa warmińskiego, a następnie rozmaitych innych wiadomości, związanych z przygotowaniem, zwłaszcza duchowym, na spotkanie z Ojcem Świętym w naszej Ojczyźnie”²⁷.

Intensyfikacja przygotowań nastąpiła w 1991 r. Komitet organizacyjny spotkał się ponownie 22 stycznia, tym razem w domu parafialnym przy kościele Chrystusa Odkupiciela Człowieka, a zatem bliżej miejsca głównej celebracji z udziałem Ojca Świętego. Uzupełniono wówczas i wprowadzono pewne modyfikacje w składzie komitetu. Zmienili się bowiem rektorzy olsztyńskich uczelni wyższych – Akademii Rolniczo-Technicznej

²⁶ Tamże, A II 8/17. Apel o zgłaszanie się do Kościelnej Służby Porządkowej zamieszczono również w „WWD” 1991, nr 2, s. 70–71.

²⁷ AAWO-N, A II 8/17; „WWD” 1991, nr 1, s. 28.

i Wyższej Szkoły Pedagogicznej. Na spotkaniu mjr Zbigniew Rybi z BOR-u omówił kwestie bezpieczeństwa. Dyskutowano również o projekcie ołtarza, dojazdach i parkingach, zabezpieczeniach sanitarnych i nagłośnieniu²⁸. W lutym 1991 r. zamówiono 200 tysięcy plakietek papieskich²⁹. 10 lutego przesłano materiały informacyjne dla Krajowego Centrum Prasowego i do numeru specjalnego „L'Osservatore Romano”³⁰. Podjęto również decyzję o przygotowaniu do poświęcenia przez papieża kamieni węgielnych pod budowę nowych kościołów. W tej sprawie zwrócono się do zakładu kamieniarskiego inż. Zygfrieda Sowińskiego. W piśmie z 25 lutego 1991 r. pojawiła się informacja, że 1 lipca 1989 r. biskup Piszcz utworzył 55 nowych parafii, a 31 z nich buduje już nowe świątynie. Na kamieniach miał być napis „JP PM 1991” (Joannes Paulus Pontifex Maximus), rozdzielony krzyżem³¹.

2 lutego 1991 r. z gabinetu premiera zostało wysłane pismo do wojewody olsztyńskiego z prośbą o urealnienie szacowanych kosztów. Przy tej okazji wyjaśniono, że państwo pokryje wydatki związane z transportem oraz zabezpieczeniem porządku i opieki zdrowotnej, a Kościół pozostaje, w tym instalacji nagłośniającej i inne urządzenia, budowy podium i ołtarzy, utrzymania kościelnej służby porządkowej, odszkodowania za utracone uprawy rolne i za zniszczoną zieleń³².

16 lutego 1991 r. biskup Alojzy Orszulik poinformował, że ponowny rekonesans trasy papieskiej ojciec Roberto Tucci zrobi w marcu. Ostatecznie jednak o. Tucci przybył w kwietniu i wówczas sprawdził przygotowanie obiektów oraz trasy³³.

Problematykę pielgrzymki papieża poruszył znów biskup Piszcz w kolejnym liście pasterskim, tym razem z okazji rozpoczęcia Wielkiego Postu. Zachęcił w nim do propagowania idei trzeźwości. Apelował, aby „w ramach przygotowań powstał w każdej parafii Ruch Trzeźwości im. św. Maksymiliana Kolbego”³⁴.

²⁸ AAWO-N, A II 8/17. Sprawozdanie z tego zebrania zamieszczono też w: „WWD” 1991, nr 1, s. 35–36; B. Łukasiewicz, *Olsztyn 1945–2005. Raptularz miejski*, Olsztyn 2006, s. 456.

²⁹ AAWO-N, A II 8/33b. Dodatkowo zamówiono 3 tysięcy o nieco innej formie i treści.

³⁰ AAWO-N, A II 8/2b.

³¹ AAWO-N, A II 8/17.

³² Tamże. Pismo z 2 II 1991 r.

³³ AAWO-N, A II 8/4.

³⁴ „WWD” 1991, nr 1, s. 27.

Szczegółowy program wizyty Ojca Świętego w Polsce przedstawiono w numerze drugim „Warمیńskich Wiadomości Diecezjalnych”. Zawierał on także zmodyfikowany plan pobytu w Olsztynie³⁵. 21 maja papież skierował specjalny list do rodaków. Przypomniął w nim ogólne hasło pielgrzymki: „Bogu dziękujcie – ducha nie gańcicie” i dopowiedział, że „na obecnym etapie nieodzowna jest również taka wielka, ogólnospołeczna modlitwa, abyśmy umieli czynić «dobry użytek» z wolności i stopniowo odbudowali całe polskie życie w nowych warunkach, przezwyciężając kryzysy społeczno-ekonomiczne, a także «kryzysy moralne»”³⁶.

11 kwietnia 1991 r. odbyło się kolejne zebranie komitetu organizacyjnego, w którym uczestniczyło 13 księży. Poruszono wówczas już ostatnie kwestie związane z przygotowaniem pielgrzymki, w tym także biletów wstępu i parkingów³⁷. Równocześnie pracował Sztab Organizacyjny Wojewody Olsztyńskiego ds. Papieskiej Pielgrzymki na Warmię z przewodniczącym wojewodą Romanem Przedwojskim i 27 osobami oraz różnymi zespołami, odpowiedzialnymi za konkretne przygotowania³⁸. Pojawiły się także nowe sprawy, jak prośba ks. proboszcza Jana Wojtkiewicza z Orszy na Białorusi o poświęcenie przez papieża kopii obrazu Matki Pokoju³⁹. W ramach czytanek podczas nabożeństw majowych zaplanowano teksty omawiające pielgrzymki Jana Pawła II do różnych krajów⁴⁰. Biskup Piszcz zarządził również, by w dniach od 27 maja do 2 czerwca obchodzono w całej diecezji Tydzień Krucjaty Różańcowej w intencji Ojca Świętego i jego pielgrzymki oraz pobytu w naszej diecezji⁴¹.

Projekt ołtarza na placu przy stadionie Stomil przygotowali olsztyńscy artyści plastycy: Artur Nichthausen, Mirosław Smerek i Tadeusz Wójcik⁴². Składał się z krzyża i dwóch żagli, na których umieszczono herby

³⁵ „WWD” 1991, nr 2, s. 50–52.

³⁶ „WWD” 1991, nr 3–4, s. 89.

³⁷ AAWO-N, A II 8/33a.

³⁸ Tamże, A II 8/2b.

³⁹ Tamże, A II 8/4.

⁴⁰ Tamże, A II 8/17.

⁴¹ Tamże, A II 8/4.

⁴² W. Nowak, *Celebracja Liturgii pod przewodnictwem Ojca Świętego Jana Pawła II w Olsztynie podczas IV Pielgrzymki Papieskiej do Ojczyzny*, „SW”, 1991, t. 28, s. 56.

papieski i diecezji warmińskiej. Dekoracja miała nawiązywać do specyfiki regionu – jezior. Nad ołtarzem zrobiono baldachim z białej, nieprzemakalnej tkaniny⁴³. Potrzebne drewno przekazała Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Olsztynie, metalową konstrukcję wykonało Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjnych Budownictwa, które odpowiadało też za przygotowanie sektorów⁴⁴. Do procesji podczas pontyfikalnej mszy świętej został artystycznie wykonany w pracowni jubilerskiej przez artystkę Irenę Roga w Warszawie ewangeliarz ze srebra, ozdobiony bursztynami bałtyckimi, z centralną postacią Chrystusa nauczającego. Biskup warmiński ufundował także sto ornatów białych z albami, które zostały uszyte w pracowni krawieckiej sióstr karmelitanek w Elblągu⁴⁵. Tron papieski Izba Rzemiosł w Olsztynie. W maju 1991 r. biskup Piszcz zapelował do wiernych i księży o ozdobienie kościołów, kaplic, domów i dróg, ponieważ – jak pisał – będzie to wyraz radości, a także, że wizyta ma uroczysty charakter⁴⁶. I rzeczywiście Olsztyn wyglądał odświeżenie. W oknach i na balkonach zawisły portrety papieża ozdobione choągiewkami w kolorach: białym, żółtym i niebieskim. Udekorowano też gmachy publiczne⁴⁷.

Przygotowania wymagały koordynacji różnych przedsięwzięć. Trzeba było zapewnić w każdym miejscu łączność telefoniczną, opiekę medyczną, wyznaczyć sektory i miejsca parkingowe rozdysponować karty wstępu. Przykładowo 9 lutego 1991 r. sekretarz komitetu organizacyjnego ks. Edward Wiszowaty zwrócił się do dziekanów z prośbą o dostarczenie w ciągu 10 dni informacji na piśmie, ile osób z dekanatu weźmie udział w spotkaniu z papieżem na placu przy stadionie i jakimi środkami lokomocji przybędą (ile przyjedzie autokarów, samochodów osobowych i pociągów)⁴⁸. Biskup Piszcz zwrócił się do zakładów pracy i instytucji z apelem o umożliwienie wiernym uczestnictwa w tym wydarzeniu, który zamieszczono na łamach „Gazety Olsztyńskiej”: „Zwracam się z serdeczną prośbą do dyrektorów zakładów pracy i innych instytucji, zatrudniają-

---

⁴³ AAWO-N, A II 8/2b.

⁴⁴ „Gazeta Olsztyńska” [dalej: „GO”], 27 V 1991.

⁴⁵ W. Nowak, dz. cyt., s. 56.

⁴⁶ AAWO-N, A II 8/4.

⁴⁷ Informowała o tym m.in. „Gazeta Olsztyńska” w dniach poprzedzających pielgrzymkę.

⁴⁸ AAWO-N, A II 8/2b.

cych wiernych Diecezji Warmińskiej, aby ten dzień uczynili wolnym od zajęć, z obowiązkiem odpracowania go w jedną z wolnych sobót”⁴⁹.

Bardzo ważną rolę odegrały przedsięwzięcia towarzyszące wizycie papieskiej. W tym czasie czynne były wystawy: tkanin artystycznych Barbary Hulanickiej w Biurze Wystaw Artystycznych w Olsztynie, malarstwa Andrzeja Samulowskiego o Gietrzwałdzie, „Diecezja warmińska, jej święci, błogosławieni i sanktuaria” w holu Biblioteki Seminaryjnej przy ul. Kopernika 47 oraz inne imprezy artystyczne, jak: sztuka ks. Jerzego Hajdugi *Ten pusty Krzyż* w Teatrze im. Stefana Jaracza w Olsztynie; Karola Wojtyły *Pieśń o blasku wody* wystawiona przez Teatr Religijny w Lutrach pod kierownictwem dr. Andrzeja Soduły czy Misterium o Męce i Zmartwychwstaniu Pana w wykonaniu studentów Instytutu Kultury Chrześcijańskiej im. Jana Pawła II w Olsztynie pod kierownictwem Leszka Zimnickiego⁵⁰.

W czasie liturgii z papieżem wystąpiły liczne chóry i dwie orkiestry. Na placu przy stadionie prezentowali się: Chór Akademicki im. prof. Wiktora Wawrzyczka ART (kierownictwo prof. Benedykt Błoński), Chór Państwowej Szkoły Muzycznej II stopnia (dyrygent Andrzej Borkowski), Collegium Bacallarum i Collegium Novum (Lechosław Ragan), Chór Nauczycieli Camerata z Iławy (Alicja Szymańska), Chór parafii św. Józefa w Olsztynie (Andrzej Kuciński), Chór parafii św. Jakuba w Olsztynie i Chór Męski „Surma” (Bogusław Paliński), Chór parafii Chrystusa Króla w Olsztynie (Krzysztof Poręba), Chór parafii NSPJ w Olsztynie (Zenona Rondomańska), Chór Żeński Villanella oraz dyrygowanie na próbach wspólnych (Józef Wojtkowiak), Chór Collegium Musicum i dyrygowanie połączonymi chórami podczas prób i uroczystości papieskich (Janusz Wiliński) oraz Chór seminaryjny (ks. Sławomir Ropiak). Ponadto wystąpił Chór greckokatolicki z Górowa Iławeckiego pod dyrekcją Nardziei Ortyńskiej, Orkiestra Młodzieżowa Dęta z Zespołu Szkół Zawodowych

---

⁴⁹ „GO”, 20.05.1991. Zachował się wykaz instytucji i przedsiębiorstw, z których pracownicy chcieli wziąć udział w spotkaniach z papieżem. W ART dopiero 28 V 1991 r. miała zapisać decyzja, czy będą pracować. WSP podała, że te dni będą wolne od egzaminów, a 6 czerwca wprowadzono niekontrolowaną dyscyplinę pracy dla pracowników. W szkołach ponadpodstawowych 6 i 7 czerwca były dniami wolnymi od nauki. W innych zakładach podejmowano decyzję o odpracowywaniu. Niektórzy jednak potwierdzili obowiązek pracy np. Przedsiębiorstwo Państwowej Komunikacji Samochodowej w Olsztynie, a ci którzy chcieli wziąć udział – mieli wziąć dzień wolny. – AAWO-N, A II 8/33a.

⁵⁰ AAWO-N, A II 8/4. „Gazeta Olsztyńska” informowała także o „Krajowej wystawie filatelistycznej” z okazji wizyty papieskiej w Spółdzielczym Domu Kultury w Nagórkach” („GO”, 28 V 1991).

w Iławie z kapelmistrzem Bogdanem Olkowskim i Państwowa Orkiestra Symfoniczna w Olsztynie, którą przygotował Krzysztof Dziewięcki, a podczas mszy świętej dyrygował Paweł Przetocki z Akademii Muzycznej w Gdańsku. Na organach grał Jerzy Cybowski (nauczyciel organów z olsztyńskiej szkoły muzycznej). Łącznie śpiewało w tych chórach około 650 osób⁵¹.

Bogatą oprawę muzyczną zapewniono podczas spotkania z papieżem w konkatedrze św. Jakuba w Olsztynie. Wystąpiły wówczas chóry: parafii św. Jakuba w Olsztynie (Paliński), akademicki ART w Olsztynie (Błoński), Collegium Musicum (Wiliński). Ksiądz Sławomir Ropiak odpowiadał za śpiewy jednogłosowe oraz koordynował pracę dyrygentów i organistów. Na organach grali wówczas: Jerzy Cybowski oraz Anna i Daniel Dramowiczowie. Łącznie w te śpiewy zaangażowane były 102 osoby⁵².

Dla uczestników liturgii na placu przy stadionie oraz w konkatedrze przygotowano niewielkie książeczki, które zawierały teksty sprawowanych nabożeństw⁵³.

Ojciec Święty przybył do Olsztyna według wcześniej ustalonego programu, czyli bezpośrednio po mszy św., która odbyła się w katedrze prawosławnej św. Mikołaja w Białymstoku. W Olsztynie-Dajtkach helikopter Bell-412 wylądował o godz. 20.04. Na lotnisku powitali papieża biskup Piszcz oraz biskupi pomocniczy Wojtkowski, Ziemia i Wysocki, wojewoda Przedwojski w towarzystwie przedstawicieli władz województw elbląskiego i suwalskiego oraz prezydent miasta Olsztyna Jerzy Bukowski. Obecnych było również około 3 tysięcy mieszkańców⁵⁴. Po ceremonii powitania Jan Paweł II udał się do Wyższego Seminarium Duchownego „Hosianum” w Redykajnach. Przejazd przez miasto trwał 40 minut, a przy trasie witało papieża około 10 tysięcy mieszkańców. W Redykajnach Ojciec Święty najpierw poświęcił nowo zbudowaną część kompleksu seminaryjnego⁵⁵. Obrzędu poświęcenia papież dokonał

⁵¹ AAWO-N, A II 8/13. Zob. „GO”, 3 VI 1991.

⁵² AAWO-N, A II 8/13.

⁵³ *Liturgia Eucharystyczna sprawowana przez Ojca Św. Jana Pawła II w Olsztynie. Warmia, Powiśle i Mazury na spotkaniu z Janem Pawłem II 6 czerwca 1991 godz. 10.00*, Olsztyn 1991, s. 40; *Liturgia Słowa Bożego celebrowana przez Ojca Świętego Jana Pawła II z udziałem katolickiego laikatu polskiego w konkatedrze warmińskiej św. Jakuba w Olsztynie 6 VI 1991*, Olsztyn 1991, s. 15. Obydwie przygotował ks. Władysław Nowak.

⁵⁴ „GO”, 6 VI 1991.

⁵⁵ Uczelnia ta uważana jest za najstarszą w Polsce. Założył ją w 1565 r. kardynał Stanisław Hozjusz w Braniewie. Nowoczesny budynek, wniesiony w 1932 r., został zniszczony w 1945 r. Potem długo starano się o budowę w Olsztynie. Seminarium mieściło się początkowo przy ul. Mariańskiej. W 1962 r. władze państwowe wy-

w prowizorycznej kaplicy. Najpierw odmówił modlitwę, a następnie pokropił wodą święconą nową część obiektu. W seminarium poświęcił także figurę Matki Boskiej Fatimskiej dla kościoła w Siemkach w parafii Święta Lipka, kopię obrazu Matki Boskiej Świętolipskiej dla budującego się klasztoru klauzurowego siostr karmelitanek w Spręcowie oraz obrazu Matki Pokoju ze Stoczek Klasztorne⁵⁶. W krótkim przemówieniu zwrócił się do zgromadzonych kleryków, którzy mieli duży wkład w przygotowanie spotkania, ale też wspomniał o dobrodziejach, dzięki którym seminarium funkcjonuje. Ze względu na gości z Niemiec wtrącił też niemieckie zwroty np. *Keine Ansprache, nur ein Gespräch* („żadna przemowa, tylko rozmowa”)⁵⁷. Następnym punktem była wspólna kolacja, po której papież udał się na spoczynek w przygotowanym w seminarium pokoju.

6 czerwca po śniadaniu Jan Paweł II udał się do Wojewódzkiego Szpitala Dziecięcego, gdzie już trwało czuwanie prowadzone pod opieką ks. Ryszarda Sztychmilera i ks. Sławomira Piniąhy. Spotkanie rozpoczęło się o godz. 8.15. Najpierw papież odwiedził pokoje z dziećmi i modlił się w kaplicy szpitalnej. Następnie wygłosił przemówienie do 20 tysięcy osób, zgromadzonych na placu przed szpitalem: lekarzy, pielęgniarek, rodziców chorych dzieci⁵⁸. Poruszył w nim tematykę godności dziecka i jego cierpienia, ale odniósł się także do piękna regionu: „Jeszcze pragnę dodać, że tu jest bardzo pięknie. W ogóle cała ta ziemia jest bardzo piękna. Znam ją od wielu lat, znam ją zwłaszcza od strony wody. Wczoraj zobaczyłem ją z helikoptera: woda i lasy. Bardzo piękna ziemia”⁵⁹. Należy też dodać, że dla tej placówki papież ofiarował ultrasonograf.

Ze szpitala Jan Paweł II udał się bezpośrednio na mszę św. na placu przy stadionie Stomil. Tam trwało czuwanie od godzin wczesnorannych

---

musiły przeniesienie do budynku przy pl. Bema 2. Po 30 latach zmagania uzyskano w 1988 r. pozwolenie na budowę w Redykajnach.

⁵⁶ W. Nowak, *Celebracja Liturgii pod przewodnictwem Ojca Świętego Jana Pawła II*, s. 68.

⁵⁷ *Poświęcenie budynku Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Warmińskiej „Hosianum” Olsztyn–Redykajny*, „SW” 1991, t. 28, s. 11.

⁵⁸ AAWO-N, A II 8/8; W. Nowak, dz. cyt., s. 69. Należy dodać, że wcześniej dzieci pisały listy i kierowały zaproszenia do Ojca Świętego; M. Tunkiewicz, *Duszpasterstwo w Wojewódzkim Specjalistycznym Szpitalu Dziecięcym w Olsztynie*, [w:] *Nic się nie kończy, wszystko się zaczyna. Wojewódzki Specjalistyczny Szpital Dziecięcy w Olsztynie w latach 1954–2014*, red. W. Choiński, K. Piskorz-Ogórek, E. Szałkiewicz-Warowiecka, Olsztyn 2014, s. 146.

⁵⁹ AAWO-N, A II 8/8; W. Nowak, dz. cyt., s. 69.

(oficjalnie od 5.30). W tym czasie śpiewano pieśni, Godzinki, recytowano poezję. Bardzo czynnie włączyła się w tę część młodzież⁶⁰.

Na liturgię przybyło około 400 tysięcy osób, w tym około 20 tysięcy grekokatolików, kilkuset prawosławnych, delegacje Warmiaków i Mazurów z Niemiec, przedstawiciele władz państwowych i kanonicy kapituł. Byli biskupi z Niemiec: Georg Sterzynski z Berlina, Karl Lehmann z Moguncji i Joachim Gegenhardt z Paderborn. Przybyli pielgrzymi z Francji (Compiègne), Kanady (Toronto, 32 osoby z ks. Kazimierzem Brzozowskim), członkowie Związku Więźniów Politycznych Okresu Stalinowskiego oraz Światowego Związku Żołnierzy Armii Krajowej⁶¹. Biskup Piszcz wcześniej sugerował nawet, by papież przynajmniej po jednym zdaniu wypowiedział do tych grup w językach ukraińskim i niemieckim⁶².

Poza występami chórów i śpiewami liturgicznymi oraz przebiegiem spotkania, warto zwrócić uwagę na przemówienia i homilię papieża. Słowa powitania wygłosił biskup Piszcz. Wspominał w nich o zgromadzonych pielgrzymach, przybyły także z diecezji chełmińskiej i gdańskiej, wiernych z Niemiec, Polakach z Litwy i Białorusi. Mówił o „blaskach i cieniach” tej ziemi, o św. Wojciechu, bitwie pod Grunwaldem, wymianie ludnościowej, przesiedleniu Ukraińców i czcicielach Matki Boskiej Ostrobramskiej. Odnotował również obecność duszpasterzy Kościoła ewangelicko-augsburskiego i prawosławnego⁶³. Byli obecni też przedstawiciele Kościoła polsko-katolickiego.

W homilii Jan Paweł II, zgodnie z programem, poruszył temat ósmego przykazania: „Nie mów fałszywego świadectwa przeciw bliźniemu swemu” i zagadnienie prawdy. Wyszedł od zdania z Ewangelii św. Jana (14,6) „Ja jestem drogą, prawdą i życiem”. Wskazał na rolę prawdy w życiu publicznym w Polsce po zniesieniu cenzury. Odniósł się do zasady wolności wyrażania swoich poglądów oraz wyraził sprzeciw wobec mowy nienawiści, podstępu i kłamstwa. Przykazał także: „Dziś czeka nas wielka praca nad mową, jaką się posługujemy [...]. Nie można stosować środków przemocy, ażeby człowiekowi narzucać jakiejś tezy”⁶⁴.

⁶⁰ AAWO-N, A II 8/12.

⁶¹ *Słowo na zakończenie Mszy św. w Olsztynie*, „SW” 1991, t. 28, s. 26.

⁶² AAWO-N, A II 8/2b.

⁶³ *Przemówienie na rozpoczęcie Mszy św. w Olsztynie*, „SW” 1991, t. 28, s. 17–18.

⁶⁴ *Homilia wygłoszona w Olsztynie podczas Mszy św. na placu przy stadionie*, „SW”, 1991, t. 28, s. 19–24.

Słowa papieża na zakończenie mszy świętej miało już raczej charakter wspomnieniowy. Nawiązał w nich do św. Wojciecha i św. Brunona, ale też przybycia na Warmię i Mazury mieszkańców Kurpi, Mazowsza i innych rejonów Polski:

Świadectwem tułaczki i wędrowania jest cudowny obraz Chrystusa Miłosiernego Tarnorudzkiego⁶⁵, który towarzyszył wiernym z dalekiego Podola i doznaje obecnie czci w sanktuarium w Zielonce Pasłęckiej. W kościołach i waszych domach często towarzyszy wam obraz Matki Boskiej Miłosierdzia. Tej, „co w Ostrej świeci Bramie”. Ta ziemia dla wielu była miejscem przeznaczenia i niepewnego jutra. Stała się ona nową ojczyzną dla naszych braci z Ukrainy i Łemków, którzy ubogacili ją swoją kulturą, językiem, a przede wszystkim właściwym swojemu obrządkowi sposobem oddawania czci Bogu w Trójcy Jedynemu oraz Bogarodzicy⁶⁶.

Dalej przywołał kapliczki i krzyże, postaci powojennych rządców diecezji, biskupów: Tomasza Wilczyńskiego, Józefa Drzazgi i Jana Obłęka oraz ówczesnego prymasa Polski Józefa Glempa (wcześniej biskupa warmińskiego), ale także wydarzenia na Wybrzeżu w 1970 r. i protesty robotników z Elbląga⁶⁷.

Akcent warmiński wniósł śpiew pieśni Feliksa Nowowiejskiego. Łącznie wystąpiło osiem chórów akademickich, cztery parafialne, schola obrządku bizantyjsko-ukraińskiego, uroczystościom towarzyszyły też dwie orkiestry: orkiestra symfoniczna Filharmonii Olsztyńskiej im. Feliksa Nowowiejskiego i dęta orkiestra młodzieżowa Zespołu Szkół Zawodowych z Iławy⁶⁸. Do komunii świętej przystąpiło około 70 tysięcy osób, w tym 150 udzielił jej sam Ojciec Święty⁶⁹. W procesji z darami obok tradycyjnych ofiar, warmińscy katolicy z Niemiec przynieśli kielich z pateną i ornat, Krajowa Komisja NSZZ „Solidarność” Polskich Kolei Państwowych – puszkę do Eucharystii, wierni obrządku bizantyjsko-ukraińskiego – trzy komplety szat liturgicznych, olsztyński okręg Związku Armii Krajowej – gobelin z pierwszymi słowami przysięgi AK

⁶⁵ O losach obrazu zob. <http://sanktuariumzielonka.pl/historia-sanktuarium/historia-obrazu-chrystusa-milosiernego-z-tarnorudy/> (data dostępu: 6.06.2017).

⁶⁶ *Słowo na zakończenie Mszy św. w Olsztynie*, s. 25.

⁶⁷ Tamże, s. 25–27.

⁶⁸ W. Nowak, dz. cyt., s. 57, 64.

⁶⁹ Tamże, s. 559.

„W imieniu Boga: ślubowaliśmy wierność Ojczyźnie naszej”, który wykonała artystka Barbara Hulanicka, Olsztyńskie Duszpasterstwo Bankowców – klaser numizmatyczny z kolekcją monet okolicznościowych po 1945 r., rosyjscy artyści z Kaliningradu – pejzaż przedstawiający katedrę królewiecką, wykonany na jedwabiu przez artystkę Nelli Smierniaginę i inne⁷⁰.

Po homilii Ojciec Święty poświęcił koronę dla figury Matki Boskiej Fatimskiej z parafii św. Wojciecha w Ełku, cieszącej się lokalnym kultem⁷¹, oraz 60 kamieni węgielnych pod budowę nowych kościołów w diecezji warmińskiej, a także kamień węgielny pod budowę szpitala imienia Jana Pawła II w Bartoszycach i pod wznoszone sanktuarium św. Wojciecha w Olsztynie w związku z obchodami 1000-lecia śmierci apostoła tych ziem. Jeszcze przed mszą świętą w zakrystii ołtarza polowego poświęcił kopię obrazu Matki Pokoju ze Stoczka Warmińskiego dla kościoła w Orzeszach na Białorusi.

Po zakończeniu liturgii na placu przy stadionie papież z zaproszonymi gośćmi udał się do Seminarium na obiad, a następnie o godz. 15.00 na spotkanie z laikatem w konkatedrze św. Jakuba. Tam przed wejściem do świątyni czekały na niego dzieci z Wileńszczyzny i Czarnobyli⁷². Wewnątrz zgromadzili się przedstawiciele różnych środowisk: parlamentarzystów i sejmików wojewódzkich, urzędów wojewódzkich i miejskich Olsztyna, Elbląga i Suwałk, także wierni z diecezji gdańskiej i chełmińskiej, kuratoriów i nauczycieli z trzech województw, katechetów, szkół wyższych (IKCh, ART, WSP, politechniki z Elbląga, Centrum Szkolenia Straży Granicznej z Kętrzyna i WSPol ze Szczytna), młodzieży studenckiej i harcerzy, oazy rodzin i młodzieży, ludzi pracy i środowisk twórczych, kluby katolików, prasy i wydawnictw, zaangażowanego laikatu – razem z tych grup 1150 osób⁷³. Tu też słowa powitania wygłosił biskup Piszcz⁷⁴. Natomiast już w czasie nabożeństwa homilię wygłosił Jan Paweł II, który zwrócił uwagę na potrzebę zaangażowania apostolskiego, znaczenie laikatu oraz że Kościół jest dobrem społecznym. Mówił również o duszpasterstwie specjalistycznym i zawodowym.

⁷⁰ Ich wykaz. – W. Nowak, dz. cyt., s. 62–63.

⁷¹ Tamże, s. 64.

⁷² W. Nowak, dz. cyt., s. 68–69.

⁷³ AAWO-N, A II 8/4.

⁷⁴ Przemówienie w konkatedrze św. Jakuba w Olsztynie na spotkaniu z laikatem katolickim, „SW”, 1991, t. 28, s. 29–30.

Po liturgii w konkatedrze św. Jakuba w Olsztynie papież udał się na lotnisko w Dajtkach, skąd o godz. 17.07 odleciał do Włocławka⁷⁵.

Wizyta w Olsztynie trwała 21 godzin i 4 minuty⁷⁶, a był to czas intensywnych spotkań z miejscową i ludnością przybyłą z różnych stron, nie tylko z Polski, ale również innych krajów⁷⁷. Wszystkie przemówienia papieża Jana Pawła II i biskupa warmińskiego Edmunda Piszczka zostały opublikowane m.in. w książce „[...] dziękuję Warmii za papieża”. *Jan Paweł II w Olsztynie 5–6 czerwca 1991* (Olsztyn 1991), w „Studiach Warmińskich”⁷⁸ i bardzo interesującym albumie „Dziękuję Warmii za papieża”. *Błogosławiony Jan Paweł II w Olsztynie. W dwudziestą rocznicę pielgrzymki 5–6 czerwiec 1991 – czerwiec 2011* (Olsztyn 2011)⁷⁹.

Pielgrzymka miała duże znaczenie dla Warmiaków mieszkających w Niemczech. Oprócz udziału we mszy św. na placu przy stadionie już 5 czerwca członkowie mniejszości niemieckiej z diecezji warmińskiej oraz Warmiacy przybyli z Niemiec uczestniczyli o godz. 14.00 we mszy św. w języku ojczystym, którą dla tej społeczności sprawował wizytator apostolski ks. Johannes Schwalke. Współcelebrowali ją także inni księża z Niemiec oraz z Polski, w tym delegat biskupa Piszczka ks. Mieczysław Józefczyk z Elbląga. Była to w Olsztynie pierwsza oficjalna msza święta w języku niemieckim od 40 lat. Wcześniej bowiem zabroniono sprawowania liturgii w tym języku. Kazanie wygłosił również ks. Schwalke, który wyraził m.in. nadzieję na pokojowe współistnienie narodów w wolnej Europie. Po liturgii zebrani spotkali się w salce parafialnej przy kawie i ciastkach, na które przybył także prezydent Olsztyna Jerzy Bukowski⁸⁰.

*

W tym czasie w Olsztynie ukazywały się dwa dzienniki: „Gazeta Olsztyńska” i „Dziennik Pojezierza”. „Gazeta Olsztyńska” powstała jako

---

⁷⁵ „GO”, 7–9 VI 1991.

⁷⁶ B. Łukaszewicz, *Olsztyn 1945–2005. Raptularz miejski*, Olsztyn 2006, s. 460.

⁷⁷ J. Wojtkowski, *Karol Wojtyła na Warmii i Mazurach*, „SW”, 1991, t. 28, s. 37–45.

⁷⁸ „SW” 1991 (druk: 1995), t. 28, s. 13–36.

⁷⁹ Album wydał ks. Jan Jerzy Górny.

⁸⁰ M. Wolf, *Ermlandpilgerfahrt zum Papstbesuch in Allenstein (Olsztyn)*, „Ermlandbuch” 1992, s. 48–53.

wynik powolnego rozbudzania się świadomości narodowej Warmiaków w drugiej połowie XIX w. Pierwszy numer ukazał się 16 kwietnia 1886 r. Jednak już 1 września 1939 r. budynek i maszyny drukarskie zniszczyło gestapo. W taki sposób próbowano zatrzeć wszelkie ślady działalności polskiej. Po II wojnie światowej władze Polski Ludowej nie chciały wrócić do tego tytułu. Regionalna gazeta ukazywała się pod innymi tytułami i stała się organem PZPR. Dopiero 6 kwietnia 1970 r. powrócono do nazwy „Gazeta Olsztyńska”, choć nie zmienił się zarządca. To stało się dopiero w 1990 r., a od 3 maja 1991 r. przejął ją nowy wydawca – Spółka „Edytor”⁸¹.

Od tego czasu można też zauważyć większe zainteresowanie problematyką kościelną, choć zapewne wpływ na to miała zbliżająca się pielgrzymka Jana Pawła II. 6 maja zamieszczono dłuższą informację o obradach Konferencji Plenarnej Episkopatu i o ustaleniach na temat wizyty papieża⁸². 13 maja przypomniano o zamachu na papieża⁸³. Natomiast kolejnego dnia rozpoczęto cykl codziennych publikacji zapowiadających wizytę Jana Pawła II w Olsztynie. Ukazywały się one na pierwszej stronie, a poruszano w nich różne kwestie – od przedstawienia miejsc spotkań po ukazanie historii diecezji warmińskiej i głównych nurtów nauczania papieskiego. 14 maja zamieszczono zdjęcie z placu przy stadionie, na którym był już ustawiony krzyż i trwały prace związane z budową ołtarza polowego⁸⁴. 16 maja zapowiedziano: „Za 19 dni spotkamy się z papieżem” i od tej chwili codziennie podawano, ile czasu pozostało do wizyty. Tego dnia napisano, że „otoczenie katedry do spotkania z papieżem jeszcze nie przygotowało się”⁸⁵, co spuentowano: „Przytłacza wrażenie, że Olsztyn na trasie pielgrzymowania następcy św. Piotra spostrzeżony zostanie jako najbardziej zapyziała prowincja”⁸⁶. Świadczyć o tym miały nieodrestaurowane kamienice, zaniedbane ulice i wszędzie widoczne ruiny⁸⁷.

---

⁸¹ B. Łukaszewicz, *Prasa Olsztyna drugiej połowy XX stulecia*, [w:] *Olsztyn 1945–2005. Kultura i nauka*, red. S. Achremczyk, W. Ogrodziński, Olsztyn 2006, s. 567.

⁸² „GO”, 6 V 1991.

⁸³ „GO”, 13 V 1991.

⁸⁴ „GO”, 14 V 1991.

⁸⁵ „GO”, 16 V 1991.

⁸⁶ Tamże.

⁸⁷ Tamże.

W kolejnych dniach opisywano trasy planowanych przejazdów papieża⁸⁸. Na 14 dni przed spotkaniem wspomniano o spływach kajakowych i innych pobytach Karola Wojtyły na Warmii⁸⁹. Potem były jeszcze relacje o jego życiu w czasie II wojny światowej i o zamachu 13 maja 1981 r.⁹⁰ Od 23 maja już bardziej szczegółowo prezentowano miejsca spotkań z papieżem, począwszy od szpitala dziecięcego⁹¹, do Seminarium Duchownego (wywiad z rektorem)⁹². W artykule *Za 8 dni spotkamy się z papieżem* podano informacje o pojawieniu się w Olsztynie pierwszych plakatów oraz że parafie rozprowadzały w niedziele karty wstępu na spotkanie w parku im. Janusza Kusocińskiego (ołtarz był nadal w budowie)⁹³. O sprawach organizacyjnych 28 maja przeprowadzono wywiad z odpowiedzialnym za te kwestie ks. Julianem Żołnierkiewiczem⁹⁴. W numerze weekendowym z 29 maja – 2 czerwca zamieszczono cały program pielgrzymki papieskiej w Polsce oraz krótką historię seminarium Duchownego w Braniewie (do II wojny światowej). W kolejnych numerach przedstawiono także dzieje Seminarium przy ul. Mariańskiej i pl. Bema. W przeddzień spotkania zaprezentowano chóry, które miały wykonywać śpiewy⁹⁵. Od tego dnia opisywano też spotkania papieża na trasie rozpoczętej pielgrzymki i wygląd miasta oraz podawano praktyczne informacje dotyczące spotkań z papieżem, opisano papieski tron i szaty. Podano także wiele praktycznych wskazówek oraz plany przejazdów papieża i placu przy stadionie⁹⁶. W wydaniu weekendowym, już po odjeździe papieża, wydrukowano wszystkie przemówienia. Główną liturgię określono jako „wielką mszę warmińską”. Przeprowadzono rozmowę z towarzyszącym papieżowi w jego pielgrzymkach publicystą emigracyjnym, rodem z Olsztyna, Tadeuszem Nowakowskim. Zaprezentowano pierwsze wypowiedzi uczestników oraz dodano artykuł

⁸⁸ „GO”, 17, 18–19, 20 V 1991.

⁸⁹ „GO”, 21 V 1991.

⁹⁰ „GO”, 22 V 1991.

⁹¹ „GO”, 23 V 1991.

⁹² „GO”, 24–26 V 1991.

⁹³ „GO”, 27 V 1991.

⁹⁴ „GO”, 28 V 1991. Tego dnia ukazał się także artykuł o kardynale Stefanie Wyszyńskim pt. „Rzecznik dobrego imienia Polski. 10. rocznica śmierci Prymasa Tysiąclecia” oraz informacje o zakazie sprzedaży alkoholu powyżej 4,5 proc. 5 i 6 czerwca. – Tamże.

⁹⁵ „GO”, 3 VI 1991. Informacje te pokrywają się z przedstawionymi wcześniej.

⁹⁶ Np. zmiany w kursowaniu autobusów czy „Policja doradza i ostrzega”. – „GO”, 3 VI 1991.

o objawieniach w Gietrzwałdzie: *Matka Boska przemówiła po polsku* i o diecezji warmińskiej. Podkreślono niezwykłość wydarzenia, w tym m.in. przybycie gości z Litwy i Białorusi oraz Niemiec. Obecność przedstawicieli różnych narodów i wyznań podkreślono w zdaniu: „Duch pojednania i ekumenizmu uświęcał eucharystyczne zgromadzenie”. W dziale sportowym napisano jeszcze o turystycznych pasjach papieża⁹⁷. Również w poniedziałek 10 czerwca na pierwszej stronie kontynuowano relację z podróży papieża i zamieszczono fragmenty jego wypowiedzi⁹⁸.

W kolejnych dniach zamieszczano jeszcze różne relacje ze spotkań z papieżem. Przykładowo 11 czerwca przeprowadzono wywiad z osobą uczestniczącą w pożegnaniu papieża na lotnisku przed jego odlotem. Opublikowano artykuł: *Ażca wskazuje na Andropowa* oraz telegram Jana Pawła II po powrocie do Rzymu i relację o rozmowach Rząd-Episkopat⁹⁹. Dzień później o ocenę pobytu papieża zapytano Mazura i ewangelika – Erwina Kruka¹⁰⁰, w kolejnym – wicemarszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej Teresę Dobielińską-Eliszewską (lekarzem z Olsztyna)¹⁰¹, ale też pojawił się artykuł pt. *Potrzeba trwałego zapisu*, w którym w skrócie przedstawiono historię przygotowań do uroczystości. Dowiadujemy się z niego, że wydano już album o pielgrzymce, który został wręczony papieżowi przed odlotem. Biskup Piszcz podkreślał, by „ten wysiłek nie był jednorazowy, ale został utrwalony w naszej codzienności”. Biskup Wojciech Ziemia stwierdził: „Społeczeństwo nasze zaprezentowało się dojrzałe. Udowodniono, że potrafi zadbać o porządek, a jednocześnie dało wyraz wielkiej kultury”. Poinformowano, że zasadniczo prace przygotowawcze trwały od stycznia tr., powołano 12 zespołów problemowych, w których pracowało 118 osób. Na główne spotkanie z papieżem przyjechało około 400 autokarów i 6 tysięcy samochodów, ale najwięcej osób przybyło pociągami. Nad medycznym zabezpieczeniem czuwało 48 lekarzy i 264 pielęgniarki, udzielono około 300 porad, a około 50 pielgrzymów wymagało interwencji lekarskiej.

---

⁹⁷ „GO”, 7–9 VI 1991.

⁹⁸ „GO”, 10 VI 1991.

⁹⁹ „GO”, 11 VI 1991.

¹⁰⁰ „GO”, 12 VI 1991.

¹⁰¹ „GO”, 13 VI 1991.

W tej samej gazecie w rubryce „Poglądy i opinie. O wizycie papieża” przedstawiono sondaż OBOP PRiTV z 3–4 czerwca. Wynikało z niego, że 76 proc. pytanym uważało, że ludzie „poczują się podniesieni na duchu”, 68 proc. – że pielgrzymka umocni pozycję Kościoła w Polsce, 55 proc. – doprowadzi do wyjaśnienia stosunków między państwem i Kościołem, 54 proc. – pogłębi porozumienie między Polakami o różnych światopoglądach, 46 proc. – władze w większym stopniu będą się liczyć z opiniami ludzi, ale na pytanie, czy zwiększy się religijność Polaków tylko 39 proc. odpowiedziało tak, a 40 proc. – nie¹⁰².

W kolejnych dniach drukowano też inne wypowiedzi, np. 14 czerwca Władysława Lengowskiego (syna Michała Lengowskiego, zasłużonego działacza warmińskiego), a 15 czerwca – wywiad z proboszczem parafii prawosławnej – Aleksandrem Szełomowem i podziękowanie biskupa warmińskiego¹⁰³. Na tym też zakończono relację.

Można zatem stwierdzić, że od początku maja 1991 r. „Gazeta Olsztyńska” aktywnie włączyła się w relacjonowanie przygotowań, potem przebiegu wizyty Ojca Świętego w Olsztynie i przez następnych osiem dni pisała o jej owocach, a także zamieszczała inne teksty związane z pielgrzymką lub papieżem.

Drugą gazetą regionalną był w tym czasie „Dziennik Pojezierza”. Pierwszy jego numer ukazał się 25 lutego 1983 r. W założeniu miał być pismem bezpartyjnym i apolitycznym, a w praktyce chodziło o to, by w formie „lekkiej i przyjemnej” trafić do czytelnika z określoną treścią propagandową, wszak funkcję promotora czasopisma pełniła Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza „Prasa–Książka–Ruch”¹⁰⁴.

Zainteresowanie „Dziennika Pojezierza” pielgrzymką papieża było mniejsze niż „Gazety Olsztyńskiej”. 20 maja ukazał się tekst *Wizyta Ojca Świętego w Olsztynie. Godziny, miejsca spotkań i przejazdów. Informacje pielgrzymkowe*¹⁰⁵. W wydaniu weekendowym z 24–26 maja przedrukowano list papieża skierowany do rodaków przed pielgrzymką *Papież do*

¹⁰² „GO”, 13 VI 1991.

¹⁰³ „GO”, 14, 15 VI 1991.

¹⁰⁴ W 1990 r. został przejęty przez spółkę POL. Wówczas też nastąpiła zmiana redaktora (poprzednio był Andrzej Bałtroczyk, a nowym został Paweł Krupa).

¹⁰⁵ „Dziennik Pojezierza” [dalej: „DP”], 20.05.1991.

*Polaków*¹⁰⁶, a w wydaniu środowo-czwartkowym (29–30 maja) informowano o przygotowaniach, zwłaszcza na placu przy stadionie. W czasie gromadzenia informacji przez dziennikarza miało tam pracować ponad 20 osób, a park był już podzielony na sektory. W tekstach nie obyło się bez uszczypliwości, np. „Widok parku pokrytego rzędami barierek budzi u niektórych mieszane uczucia”¹⁰⁷. Dopiero 3 czerwca ukazała się krótka informacja o nagłówku *Papież w Ojczyźnie* z taką treścią: „Można spodziewać się, że Ojciec Św. w swoich naukach położy akcent na obowiązki społeczeństwa – prawa bowiem społeczeństwo to odzyskało”¹⁰⁸. Nieco niżej dodano też krótki tekst: „W związku z wizytą w Olsztynie Jana Pawła II, prezydent miasta Jerzy Bukowski zakazał w dniach 4, 5 i 6 czerwca sprzedaży: wyrobów cukierniczych z kremem i wyrobów garmażeryjnych nie poddawanych końcowej obróbce termicznej, wyrobów alkoholowych o zawartości alkoholu powyżej 4,5 proc.” W artykule zamieszczono trzy zdjęcia pokazujące w karykaturze stojących przed kioskiem Ruchu, a obok mężczyznę, który na pierwszym i drugim wygląda na zmęczonego, a na trzecim położył się na chodniku. Na drugiej stronie lakonicznie opisano drugi dzień pielgrzymki, a na stronie szóstej wydrukowano artykuł: *Czy Polakom jest potrzebne żydowskie przebaczenie*¹⁰⁹. 4 czerwca pojawił się krótki tekst *Papież przestrzegał przed ateizacją*.

Nieco więcej uwagi wizycie poświęcono w numerze środowo-czwartkowym (5 i 6 czerwca). Jest tam artykuł *Słowo Ducha nie gości*, potem *Pielgrzymka Papieża – dzień czwarty*, *Papież z bliska*. Na stronie trzeciej podano informacje praktyczne w związku z pobytem Jana Pawła II w Olsztynie, zmienione trasy linii komunikacyjnych, plan sektorów na placu przy stadionie, zasady parkowania, handlu, zakupu benzyny itp. Na kolejnej stronie ukazał się dłuższy tekst ks. Jana Rosłana pt. *Karol Wojtyła na Warmii i Mazurach*, a na następnej – różne opracowania o papieżu: *Encyklika Centesimus annus*, *Przesłanie w Fatimy* i Zbigniewa Chojnowskiego *Myśląc o utworach Karola Wojtyły*¹¹⁰. W wydaniu weekendowym były już relacje ze spotkań oraz fragmenty przemówienia, ale też np. rozmowy na

¹⁰⁶ „DP”, 24–26.05.1991.

¹⁰⁷ „DP”, 29–30.05.1991.

¹⁰⁸ „DP”, 3 VI 1991.

¹⁰⁹ Tamże.

¹¹⁰ „DP”, 5–6 VI 1991.

temat możliwości kupienia piwa w czasie uroczystości¹¹¹. 10 czerwca ukazały się teksty mówiące o ostatnim dniu pielgrzymki, ale też „Czym jeździł papież?”¹¹². Kolejnego dnia opublikowano artykuł: „Pokłosie IV pielgrzymki Ojca Świętego w Polsce”, a w tekście umieszczono wypowiedzi z prasy zagranicznej m.in. z francuskiej („Liberation”), belgijskiej („Le Soir”), niemieckiej („Die Welt”) czy brytyjskiej („The Guardian”) oraz opinie usłyszane od ludzi w tekście *Spoza sektorów*, a także zdjęcia¹¹³.

Od 1982 r. swoje czasopismo miała również diecezja warmińska. Był nim dwutygodnik „Posłaniec Warmiński”. Ze zrozumiałych względów zainteresowanie tej redakcji pielgrzymką papieża i wizytą w Olsztynie było największe. Już w numerze z 21 października – 4 listopada 1990 r. opublikowano tekst: *Ojciec Święty na Warmii* i przypomniano w nim przesłania trzech poprzednich pielgrzymek oraz podano trasę czwartej i ramowy program pobytu w Olsztynie. Powiadomiono również o powołaniu komitetu honorowego i organizacyjnego, wydawaniu biuletynu i o hasłach pielgrzymki¹¹⁴. W grudniu pisano o pobycie w Olsztynie jezuita Roberto Tucciego¹¹⁵. W kwietniu 1990 r. zamieszczono program pielgrzymki, ogłoszony przez Biuro Prasowe Episkopatu Polski i o terminach spotkań z papieżem w Olsztynie¹¹⁶. Pod koniec kwietnia przypomniano wcześniejsze pobyty Karola Wojtyły na Warmii, zachęcono do udziału w spotkaniach w Olsztynie i zapowiedziano serię kolejnych artykułów, poświęconych szczegółom organizacyjnym, które miały ułatwić spotkania z Ojcem Świętym¹¹⁷. Rozpoczęto od omówienia dziejów i obecnej sytuacji Seminarium Duchownego „Hosianum” oraz podano informacje o szpitalu dziecięcym¹¹⁸. W kolejnym numerze przedstawiono program spotkania na placu przy stadionie¹¹⁹. Kolejne wydanie zawierało ponadto artykuł Bohdana Kurowskiego: *Czy papieski reporter*

---

¹¹¹ „DP”, 7–9 VI 1991.

¹¹² „DP”, 10 VI 1991.

¹¹³ „DP”, 11 VI 1991.

¹¹⁴ „Posłaniec Warmiński” [dalej: „PW”], 21.10.1990 – 4.11.1990, s. 1, 8.

¹¹⁵ AAWO-N, A II 8/1 (sprawozdanie z pobytu). O tym pisano też na łamach „WWD”, 1990, nr 6, s. 197 („O. Tucci w Olsztynie”).

¹¹⁶ *Bogu dziękujcie – ducha nie gaśnie*, „PW”, 7–10.04.1991, s. 5.

¹¹⁷ *Ojciec Święty w Olsztynie*, „PW”, 21.04.1991 – 4.05.1991, s. 1, 5.

¹¹⁸ *Ojciec Święty w Olsztynie*, „PW”, 5–18.05.1991, s. 1, 5.

¹¹⁹ *Ojciec Święty w Olsztynie*, „PW”, 19.05.1991 – 1.06.1991, s. 1, 4.

będzie obywatelem Olsztyna?, czyli o Stanisławie Nowakowskim, który w Radio Wolna Europa występował jako Tadeusz Olsztyński. Był plan, by uhonorować go tym tytułem, ale radni miasta nie podjęli decyzji w tej sprawie. Na kolejnej stronie był artykuł z serii „Ojciec Święty w Olsztynie” i tu była mowa o wydarzeniu bezprecedensowym, pierwszym w historii, szerokim udziale społeczeństwa w tym wydarzeniu: że w katedrze wezmą udział senatorowie i posłowie, przedstawiciele urzędów wojewódzkich, kuratoriów i nauczycieli szkół wyższych, środowiska twórcze i ludzie pracy, media, rodziny, harcerze¹²⁰. Numer z datą 16–29 czerwca był w całości poświęcony wizycie papieża w Olsztynie, a zawierał m.in. przemówienia papieża i biskupa warmińskiego, opis spotkań w Szpitalu Dziecięcym i prokatedrze. Wspomniano, że przed kościołem były dzieci z Wileńszczyzny¹²¹. Omówienia pielgrzymki do Polski zamieszczano również w kolejnych wydaniach. Pisano również o mszy świętej dziękczynnej za pielgrzymkę i podsumowującym spotkaniu w domu parafialnym Najświętszego Serca Pana Jezusa w Olsztynie 19 czerwca, w którym wzięli udział przedstawiciele władz wojewódzkich i miejskich, wojska oraz policji¹²².

Jeden artykuł odnaleziono w „Kurierze Olsztyńskim”¹²³. W numerze czerwcowym zamieszczono artykuł „Gdy będę miał zaszczyt Go witać”, a w nim wypowiedź prezydenta Jerzego Bukowskiego. Stwierdził on m.in., że pielgrzymka ta „doprowadzi do zmiany sposobu myślenia dużej części społeczeństwa, ponieważ spuścizna po komunizmie daje o sobie znać na każdym kroku. Że przyniesie otrząśnięcie się społeczeństwa”. W tym samym numerze wydrukowano jeszcze kilka innych artykułów, np. „Warmińskie wędrówki Karola Wojtyły”, „Papieskie kule” oraz różne wypowiedzi na temat wizyty¹²⁴.

Niewątpliwie wizyta Jana Pawła II miała dla Olsztyna oraz regionu Warmii i Mazur ogromne znaczenie. Tak jak w całej Polsce cieszą się odzyskaną wolnością, ale też budziły się lęki przed nową rzeczywistością, potęgowane likwidacją miejsc pracy, postępującą pauperyzacją ludności

¹²⁰ *Jan Paweł II wśród nas Olsztyn 5–6 VI 1991.*

¹²¹ „PW”, 16–29 VI 1991.

¹²² AAWO-N, A II 8/17; „PW”, 30 VI–13 VII 1991, s. 8.

¹²³ Nosił podtytuł „Przegląd Wiadomości Miejskich”, ale ukazywał się krótko w 1991 r. pod red. Ryszarda Ustyjańczuka.

¹²⁴ „Kurier Olsztyński”, 5–6 VI 1991.

popegeerowskiej oraz brakiem nadziei na lepszą przyszłość. Możliwość spotkania z Ojcem Świętym i wysłuchania jego przesłania budziło większą ufność oraz nastrojało społeczeństwo optymizmem. Niezwykle ważne było przesłanie zawarte w homilii podczas mszy świętej na placu przy stadionie. W katechezie na temat ósmego przykazania Dekalogu papież wskazał potrzebę „wielkiej pracy narodowej nad mową [...]”. Słowo ludzkie jest i powinno być narzędziem prawdy¹²⁵.

*

Na przyjęcie Ojca Świętego w Olsztynie przygotowywano się od wielu miesięcy. W prace włączyło się wiele osób duchownych i świeckich. To zaś posłużyło budowaniu lokalnej wspólnoty. Było bardzo ważne, ponieważ napływowa ludność Warmii i Mazur ciągle jeszcze nie zintegrowała się w pełni, a różnego rodzaju dyskryminacja w zakresie wolności religijnej przed 1989 r. nieraz te różnice pogłębiała.

Ważną rolę w procesie przygotowania społeczeństwa odegrała prasa lokalna, choć sama przeżywała różne trudności związane z przekształceniami własnościowymi. Trzeba powiedzieć, że od początku maja do połowy czerwca w odpowiedni sposób informowała o randze wydarzenia oraz wprowadzała w różne zapowiadane wydarzenia. W szerszym zakresie czyniła to „Gazeta Olsztyńska”, ale wiele pozytywnych przekazów zamieszczono też w „Dzienniku Pojezierza”. Najważniejszą jednak rolę informacyjną odegrał „Posłaniec Warmiński”.

Abstract

John Paul II in Olsztyn in 1991 – preparation for papal pilgrimage, proceedings, message and local media coverage

Preparations for the papal pilgrimage began in June 1990. For this purpose, an Honorary and Organizing Committee with representatives of ecclesiastical and lay authorities was established. The publication of the *Bulletin of Expectations*, which included programming content and organizational issues, was also launched. In the Olsztyn Radio a weekly program

¹²⁵ Homilia wygłoszona w Olsztynie podczas Mszy św. na placu przy stadionie, s. 23.

was started to prepare the faithful to meet the Pope. The biggest undertaking was the preparation of the altar and the square for the main celebrations at Stomil Stadium. The decoration consisted of a cross and two sails, with two coats of arms: the papal and the Diocese of Warmia.

John Paul II arrived in Olsztyn on June 5, 1991 and remained until the following day. Meetings with him took place at the Seminary, District Children's Hospital, on the square near the stadium (about 400 thousand people attended, including Greek Catholics and guests from Germany) and the Church of St. Jacob. The theme of the main homily was the eighth commandment: "Do not say false testimony against your neighbour." The local newspapers *Gazeta Olsztyńska* and *Dziennik Pojezierza* widely wrote about the preparations and the pilgrimage itself. The most important role, however, was played by the diocesan *Posłaniec Warmiński*.

Keywords: John Paul II, diocese of Warmia, Olsztyn, pilgrimage.

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

Archiwum Akt Nowych Archidiecezji Warmińskiej (AAWO-N), A II 8/1; 8/12; 8/13; 8/17; 8/2a; 8/2b; 8/33a; 8/33b; 8/4; 8/7; 8/8.

Źródła drukowane

Homilia wygłoszona w Olsztynie podczas Mszy św. na placu przy stadionie, „Studia Warmińskie” 1991, t. 28, s. 19–24.

Liturgia Słowa Bożego celebrowana przez Ojca Świętego Jana Pawła II z udziałem katolickiego laikatu polskiego w konkatedrze warmińskiej św. Jakuba w Olsztynie 6 VI 1991, oprac. W. Nowak, Olsztyn 1991.

Liturgia Eucharystyczna sprawowana przez Ojca Św. Jana Pawła II w Olsztynie. Warmia, Powiśle i Mazury na spotkaniu z Janem Pawłem II 6 czerwca 1991 godz. 10.00, oprac. W. Nowak, Olsztyn 1991.

Przemówienie na rozpoczęcie Mszy św. w Olsztynie, „Studia Warmińskie” 1991, t. 28, s. 17–18.

Przemówienie w konkatedrze św. Jakuba w Olsztynie na spotkaniu z laikatem katolickim, „Studia Warmińskie” 1991, t. 28, s. 29–30.

Raina P., *Wizyty Apostolskie Jana Pawła II w Polsce. Rozmowy przygotowawcze Watykan–PRL–Episkopat*, Warszawa 1997.

Słowo na zakończenie Mszy św. w Olsztynie, „Studia Warmińskie” 1991, t. 28, s. 26.

Opracowania

Jan Paweł II w Olsztynie 5–6 czerwca 1991. „...w imieniu tego co było i tego co jest, dziękuję Warmii za papieża”, oprac. J. J. Górny, Olsztyn 1991.

Kietliński M., *Święty był wśród nas. Białostocka pielgrzymka Jana Pawła II 05.06.1991 r.*, Białystok 2016.

Kopiczko A., *Różnorodność kulturowa Warmii i Mazur po II wojnie światowej*, [w:] *Regionalizm w Kościele, Kościół w regionie. Materiały II Ogólnopolskiego Zjazdu Księży Regionalistów, Gietrzwałd 24–26 września 1999 r.*, Ciechanów 2001, s. 108–118.

Kopiec J., *Pius II*, [w:] *Encyklopedia katolicka*, t. 15, Lublin 2011, kol. 744–755.

Łukaszewicz B., *Olsztyn 1945–2005. Raptularz miejski*, Olsztyn 2006.

Łukaszewicz B., *Prasa Olsztyna drugiej połowy XX stulecia*, [w:] *Olsztyn 1945–2005. Kultura i nauka*, red. S. Achremczyk, W. Ogrodziński, Olsztyn 2006, s. 544–577.

Nowak W., *Celebracja Liturgii pod przewodnictwem Ojca Świętego Jana Pawła II w Olsztynie podczas IV Pielgrzymki Papieskiej do Ojczyzny*, „*Studia Warmińskie*” 1991, t. 28, s. 53–72.

Poświęcenie budynku Wyższego Seminarium Duchownego Diecezji Warmińskiej „Hosianum” Olsztyn–Redykajny, „*Studia Warmińskie*” 1991, t. 28, s. 11.

Tunkiewicz M., *Duszpasterstwo w Wojewódzkim Specjalistycznym Szpitalu Dziecięcym w Olsztynie*, [w:] *Nic się nie kończy, wszystko się zaczyna. Wojewódzki Specjalistyczny Szpital Dziecięcy w Olsztynie w latach 1954–2014*, red. W. Choiński, K. Piskorz-Ogórek, E. Szwalkiewicz-Warowiecka, Olsztyn 2014, s. 144–151.

Wojtkowski J., *Karol Wojtyła na Warmii i Mazurach*, „*Studia Warmińskie*” 1991, t. 28, s. 37–45.

Wolf M., *Ermlandpilgerfahrt zum Papstbesuch in Allenstein (Olsztyn)*, *Ermlandbuch*, 1992, s. 33–62.

Czasopisma

„*Biuletyn Oczekiwania*”, 1990–1991.

„*Dziennik Pojezierza*”, 1991.

„*Gazeta Olsztyńska*”, 1991.

„*Kurenda Kurii Biskupiej Warmińskiej w Olsztynie*”, 1990–1991.

„*Kurier Olsztyński*”, 1991.

„*Posłaniec Warmiński*”, 1990–1991.

„*Warmińskie Wiadomości Diecezjalne*”, 1990–1991.

Strony internetowe

<http://sanktuariumzielonka.pl/historia-sanktuarium/historia-obrazu-chrystusa-milosierneho-z-tarnorudy/> (data dostępu: 6 VI 2017).